

- ical Medicine and Parasitology 1988; 39: 62-6.
15. Rudolph R, Neal GE, Williams JS, McMah-
an AP. Snakebite treatment at a Southeast-
ern regional referral center. *Am Surg* 1995;
61: 767-72.
 16. Audebert F, Sorkine M, Robbe-Vincent A,
Bon C. Viper bites in France: Clinical and
biological evaluation; kinetics of envenom-
ations. *Hum Exp Toxicol* 1994;13: 683-8.
 17. Persson H, Irestedt B. A study of 136 cases
of adder bite treated in Swedish hospitals
during one year. *Acta Med Scand* 1981;
210: 433-9.
 18. Stahel E, Wellauer R, Freyvogel TA. Ver-
giftungen durch einheimische Vipern (Vi-
pera berus und Vipera aspis). *Schweiz Med
Wochenschr* 1985; 115: 890-6.
 19. González D. Clinical aspects of bites by vi-
per in Spain. *Toxicon* 1982; 20: 349-53.
 20. Descotes J, Leveque JM, Pham E, Pulce C.
Management of envenomation by French
viper bites: A meta-analysis approach of
200 case reports. Lyons Poison Center's
30th Anniversary and EAPCCT Technical
Meeting, 22-24 May, 1991.
 21. Downey DJ, Omer GE, Moneim MS. New
Mexico rattlesnake bites: demographic re-
view and guidelines for treatment. *J Trauma*
1991; 31: 1380-6.
 23. Bush SP, Jansen PW. Severe rattlesnake en-
venomation with anaphylaxis and rhabdo-
myolysis. *Ann Emerg Med* 1995; 25: 845-8.
 24. Hardy DL. Fatal Rattlesnake Envenoma-
tion in Arizona: 1969-1984. *J Toxicol Clin
Toxicol* 1986; 24: 1-10.
 25. Audebert F, Sorkine M, Bon C. Envenom-
ing by viper bites in France: Clinical grad-
ation and biological quantification by ELI-
SA. *Toxicon* 1992; 30: 599-609.
 26. Christopher DG, Rodning CB. Crotalidae
envenomation. *South Med J* 1986; 79: 159-
62.
- En fullständig referenslista kan erhållas
från Mark Personne, Giftinformationscentra-
len, 171 76 Stockholm.*

Summary

Rattlesnakes and European vipers, equ- ally dangerous

Mark Personne

Läkartidningen 1998; 95: 1106-10

The article consists of a comparison of the effects of snakebites inflicted by North American rattlesnakes and those of European vipers, based on a review of series of snake bite victims reported in the literature since 1980. The two groups of snakebites were found to manifest close similarity, even regarding the currently low fatality rates. Whereas local reactions seem to be more extensive after rattlesnake bites, circulatory symptoms including severe hypotension appear to be more common after viper bites. It is concluded that the two groups of snakes may be regarded as equally dangerous.

Correspondence: Dr Mark Personne,
Senior Consultant, Poisons Information Centre,
S-171 76 Stockholm.

Länge trodde man att "jättarna i jorden" var människans förfäder

Åtskilliga gigantiska människo-
skelett, av vilka en del hade di-
mensioner hundrafalt överstigande
en ordinär individs, finns beskrivna
i 1600- och 1700-talens medicinska
och vetenskapliga litteratur. Det var
länge en allmän uppfattning att
människorna före syndafloden hade
varit veritabla giganter om 10-20
meters längd.

Kyrkan stödde villigt dogmen
om de antediluvianska jättarna, ef-
tersom den hade stöd i vissa stycken
i Gamla testamentet. Man gick rent-
av så långt att lämningarna efter
dessa förmodade jättar i jorden sam-
lades i kyrkorna, så att de som be-
tvivlade existensen av Bibelns jättar
lätt kunde överbevisas vid åsynen av
dessa bisarra relikter. Sådana före-
givna jätteben fanns upphängda
bland annat i Stefansdomen i Wien,
i Peterskyrkan i Lübeck och i Rid-
darholmskyrkan i Stockholm.

Fynd av jätteskelett

En nära nog fullständig resumé
av dåtidens lärdens syn på forntidens
jättar finner man i den spränglärd
jesuitpatern Athanasius Kirchers
imponerande geologiska verk
»Mundus subterraneus» från 1664.
Som titeln antyder avhandlar denna
bok läran om alla underjordiska
företeelser, och har av vetenskaps-
historiker uppmärksamats för sina
framsynta utläggningar om jordvär-
men och jordens inre byggnad.

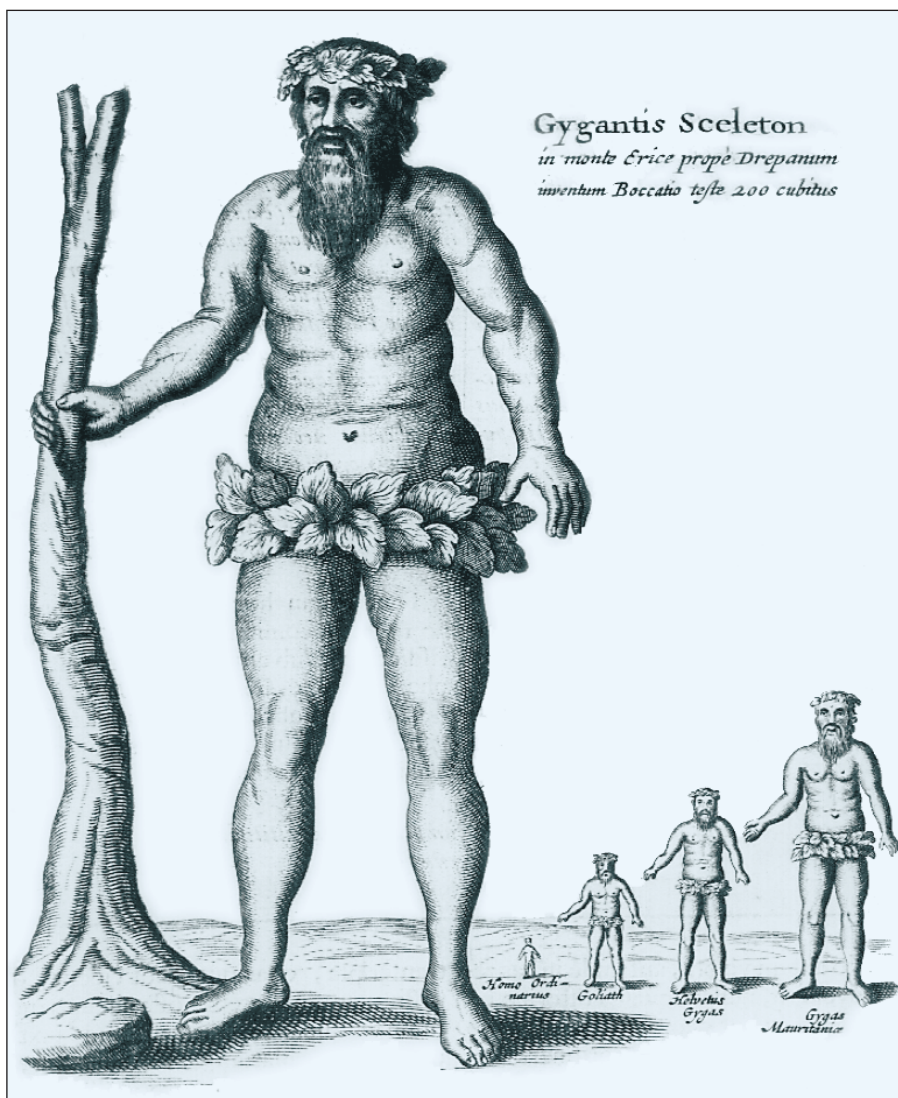
I åttonde boken av detta verk dis-

kuterar Kircher ben och horn som
hittas i jorden, med särskild tonvikt
på fynden av underjordiska jätteske-
lett. Han accepterar med hull och
hår även de mest överdrivna histori-
erna om de forntida jättarnas enor-
ma dimensioner. I hans illustration
ser man en »homo ordinarius» som
är liten som en insekt i jämförelse
med den störste jätten, en mer än
100 meter hög koloss vars föregivna
skelett hade hittats på Sicilien.

Giganter som dessa konstruera-
des genom att anatomer satte sam-
man en hel jättelik kropp från upp-
grävda ben som hade någon likhet
med motsvarande ben hos männis-
kan. En fossil elefanttand kunde
väga 200 gånger mer än en mänsklig
tand, och de jättar som konstruera-
des utifrån den var förstas av mot-
svarande storlek.

Inga djur kunde dö ut

Det var under 1600-talet och det
tidiga 1700-talet omöjligt för veten-
skapsmännen att förklara fynden av
jättelika ben i europeisk terräng
med att dessa skulle tillhöra stora
djur, såsom valar, elefanter och
mastodonter, eftersom den tidens
kyrkligt influerade zoologiska dog-
mer slagit fast dels att inga djurarter
kunde dö ut, dels att faunan på en
plats hade varit oförändrad sedan
syndafloden. Även engelsmannen
Sir Hans Sloane, som var den förste
vetenskapsman som på allvar för-
sökte motbevisa legenden om jät-

Den vanliga människan, nästan osynlig i jämförelse med Goliath och andra jättar, avbildade i Athanasius Kirchers »Mundus subterraneus» från 1664. Långt in på 1800-talet trodde man att fynd av fossila elefant- eller mammutben kunde vara skelettdelar från »jättarna i jorden».

Berättelsen om jättarna finns också i Jan Bondesons bok »Cabinet of Medical Curiosities», i Sverige tillgänglig genom Kiviksgårdens förlag (fax 0414-707 77).

tarna i jorden, hade svårigheter att förklara varför stora fossila djur kunde hittas i europeisk terräng.

Skrönorna glömdes – nästan

Det var inte förrän paleontologer som Blumenbach, John Hunter och Cuvier lyckades undanröja den gamla dogmen om djurarternas konstanta förekomst sedan syndafloden som det teoretiska underlaget fanns för ett slutgiltigt förkastande av tron på jättarna i jorden. Det stod nu klart såväl att djurarter kunde dö ut som att de nu levande djuren var besläktade med de utdöda. Förekomsten av fossila jättedjur i europeisk terräng kunde nu förklaras och de gamla skrönorna

MEDICIN HISTORISK

Medicinhistoriska ögonblicksbilder, i form av en kort text till en bra bild, välkomnas!

»Medicinhistorisk paus»
Läkartidningen
Box 5603
114 86 Stockholm

Redaktör:
Kristina Räf

om forntidens jättar glömdes. Även om kyrkan inte förmådde göra något effektivt motstånd mot att dessa nya idéer vann allmän acceptans bland vetenskapsmännen, kunde den säkerligen hindra deras spridning bland det enkla folket: föregivna jättekvarlevor förvarades i kyrkorna ännu så sent som vid slutet av 1800-talet.

Idag torde dock striden vara bilagd, och de flesta torde vara eniga om att människorasen i själva verket har blivit resligare under seklernas gång.

Jan Bondeson
med dr
London